

Ivashchuck Iryna, Ivashchuck Olga, Zapukhliack Vitalii. European Integration Development Priorities in a Changing World Economic Order. The conditions and peculiarities of the modern world economic order are analyzed in the article. The economic development of the countries in global economy is accompanied by two increasing trends-regional integration and globalization. It was proved that in the conditions of resource limitation conflicts between the countries concerning their rights of possession and use of resources deepen. It was noted that the countries in the twentieth century are characterized not only by social economic disparities of development. The uncertainty of axiological priorities of civilizations, including European, also increases. Scenario analysis of the local civilizations positioning confirms the change the balance of power in the global economy, but the European model of economic interaction has a longstanding history and fundamental values. The European Union is an integrated community that, despite the internal contradictions claims to leadership. The EU joining is limited by certain criteria but in the post-crisis period, some Member States are not able to restore financial stability. At this stage the European Union is characterized by social crisis, breaking of Lisbon strategy bases, according to which the development dominants are innovations and knowledge. Strategy «Europe 2020» has formed the new priorities of the EU. In the early 90-ies of XX century Ukraine has chosen an European vector as a guide of its development. The position of Ukraine in terms of GDP per capita based on cluster analysis has been determined in the article. Only one European country Bulgaria is in a cluster with low GDP along with Ukraine. The EU is an important strategic partner for Ukraine including an investment and foreign trade sector. Therefore, the future of our country in the European space will be determined by the signing of the Association Agreement. It is shown that the EU as an integration association will maintain the status of the leader of international economic relations.

Key words: economic order, globalization, European integration, the European Union, the paradigm of the financial crisis.

Стаття надійшла до редколегії
23.09.2013 р.

УДК 342.1(477.82):341:061:33«Єврорегіон Буг»

Михайло Яцишин

Хроніка найважливіших подій правового забезпечення транскордонного співробітництва Волині в межах єврорегіону «Буг»

Проаналізовано головні події, пов'язані з правовим забезпеченням безпосередніх зв'язків і співробітництва між регіонами, адміністративно-територіальними одиницями та містами України, Польщі й Білорусі, що здійснюються в межах єврорегіону «Буг». Розкрито зміст і наведено коментар основних договірно-правових документів, зокрема таких, як Європейська хартія місцевого самоврядування, Договір між Україною та Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини й співробітництво (1992) та ін. Окреслено етапи організаційно-правового оформлення єврорегіону «Буг». Визначено основні положення Угоди про створення транскордонного об'єднання «Єврорегіон "Буг"», завдання щодо розвитку транскордонного об'єднання. Схарактеризовано співпрацю Волині, Замостя, Любліна та Холма в реалізації багатогалузевих програм єврорегіону «Буг», удосконаленні нормативно-правової бази впродовж 1996–1999 рр.

Ключові слова: Україна, Республіка Польща, європейська інтеграція, транскордонне співробітництво, єврорегіон, угода, договір.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дослідження правового регулювання відносин між Україною й Республікою Польща на рівні регіонів викликане, передусім пошуком нових форм поглиблення міждержавних зв'язків між двома сусідніми державами, які на цьому етапі виступають як транскордонне співробітництво. Особливо це стало помітним в умовах значного розширення правового поля міжнародного права на регулювання таких важливих сфер, як міжнародна економіка, гуманітарні відносини, міжнародна безпека, транспортні зв'язки та ін.

Аналіз досліджень цієї проблеми. При цьому, більшість вітчизняних і зарубіжних фахівців (М. Баймуратов, В. Будкін, Л. Макнейр, С. Максименко, В. Опришко, О. Толочко, П. Раковскі, О. Чалий, В. Осадчий, Н. Коцан, С. Федонюк, В. Лажнік, Н. Павліха) вважають, що практичне здійснення інтеграційного процесу можливе лише за доповнення загальноєвропейського виміру співпраці регіо-

нальною (транскордонною, прикордонною) інтеграцією та поглибленням галузевого співробітництва з Європейським Союзом (ЄС). Ураховуючи важливу для ЄС тенденцію, висловлену в гаслі «ЄС: від Союзу країн до Союзу регіонів» [1, с. 75], цей напрям набуває особливого значення.

Мета дослідження – аналіз нормативно-правових документів (договорів, угод, хартій, постанов, розпоряджень, законів) як специфічного інструменту регулювання відносин між суб'єктами України й Республіки Польща в 90-ті роки ХХ – на початку ХХІ ст., а **завдання** – установлення особливих властивостей цих нормативно-правових актів, визначення їхньої юридичної сили та співвідношення з іншими джерелами права в реалізаційній практиці на міжрегіональному рівні, зокрема транскордонного співробітництва в рамках євро регіону «Буг».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Основою правового забезпечення регіональної інтеграції є Європейська хартія місцевого самоврядування, інші відповідні правові акти Європейського Союзу та Ради Європи. У цих документах регіональна інтеграція передбачає встановлення й поглиблення прямих контактів між окремими регіонами держав – членами та кандидатами в члени ЄС, їх розвиток у визначених Євросоюзом напрямках для поступового перенесення основної ваги інтеграційного процесу з центральних органів виконавчої влади на регіони, до органів місцевого самоврядування, територіальних громад і, зрештою, якнайширшого залучення громадян.

У відносинах між Україною й Республікою Польща важливим фактором у 90-ті роки ХХ ст. став досить швидкий ріст міжнародної активності суб'єктів різних територіальних і галузевих утворень (областей, воєводств, районів, повітів, сільських рад, гмін, міст, відомств, підприємств, установ, закладів й ін.), а отже – активізація договірної процесу та значне розширення договірно-правової бази, тобто збільшення кількості двосторонніх і багатосторонніх договорів, які за суб'єктним критерієм та за рівнем деталізації механізму здебільшого відповідають принципу взаємовигідності договірної норми.

90-ті роки започаткували якісно новий етап розвитку всіх форм транскордонного співробітництва, що реалізувалися в умовах незалежної України й демократичної Польщі. Уже в першому міждержавному акті – Декларації про принципи та основні напрями розвитку українсько-польських відносин (13.10.1990 р.) сторони заявили про всебічне сприяння безпосередньому співробітництву українських і польських підприємств, виходячи з необхідності активізації й поглиблення торговельно-економічного, господарського та науково-технічного співробітництва (ст. 6) [2, с. 28]. Отже, один із важливих напрямів інтенсифікації українсько-польських відносин одержав власну правову підставу та можливість широкої законотворчості в цьому напрямі.

Особливо динамічним і результативним договірний процес був на початку 90-х рр. Упродовж 1991–1993 рр. прийнято близько 50 міждержавних документів, що стосувалися організаційних та правових питань налагодження регіональної, транскордонної (прикордонної) співпраці. На нашу думку, це закономірно. Адже на початку 90-х рр. зміни в зовнішній і внутрішній політиці східно-європейських держав, а також економічна криза, яка охопила їх у перехідний період, призвели до розриву усталених зв'язків. Унаслідок цього українсько-польська співпраця на рівні міст та регіонів, яка тривалий час залишалася невикористаним резервом, тепер могла оперативної й суттєво заповнити вакуум, що утворився в ділових відносинах між обома країнами, але для цього так само оперативної слід було сформувати нормативно-правову базу.

Для розв'язання цих завдань 1 жовтня 1991 р. у Варшаві підписано Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Польща про торгівлю й економічне співробітництво, ст. 3 якої проголошує, що Договірні сторони нададуть одна одній принцип найбільшого сприяння:

а) у прикордонній торгівлі із сусідніми країнами;

б) країнам, які беруть участь з Україною або Республікою Польща в Митному союзі чи регіональній асоціації з економічного співробітництва, що вже створені чи можуть створюватись у майбутньому, а також у зонах вільної торгівлі країн Договірних Сторін [3, с. 1]. Угода, яка укладалася на невизначений строк, засвідчувала визнання Договірними Сторонами перспективності цього напрямку партнерських стосунків.

18 грудня 1991 р. з ініціативи польської сторони в м. Замості проведено регіональну нараду представників прикордонних областей України й воєводств Польщі. На нараді обговорено широке коло питань із розширення економічного й культурного співробітництва в прикордонних районах

Польщі й Україні. За підсумками наради представники польських воєводств, Львівського та Волинського облвиконкомів підписали Протокол намірів про співпрацю прикордонних воєводств Республіки Польща й областей України [4, с. 89]. Цим виходом покладено початок відновленню традиційних прикордонних зв'язків та міжрегіонального співробітництва України й Польщі.

На той час спільною проблемою двох країн була відсутність усталеного режиму та документів на перетин кордону, сучасних комунікацій у прикордонні, обладнаних шляхів для зручного й швидкого пересування людей і вантажів. На українсько-польському кордоні протяжністю близько 500 км функціонувало лише три залізничних (Ягодин – Дорогуськ; Володимир-Волинський – Хрубешув; Мостиська – Пшемисьль) і 2 автодорожніх (Ягодин – Дорогуськ; Шегині – Медика) пункти пропуску через державний кордон, у той час як на польсько-німецькому (300 км) залізничних нараховувалося шість, а автомобільних – 21, на кордоні з Чехією – відповідно, 5 та 75, Словаччиною – 3 й 21 [4, с. 84].

Отже, першочерговим завданням стало вироблення нормативно-правової бази, яка б забезпечила нормальне функціонування співробітництва у сфері перевезень через українсько-польський державний кордон, підвищення пропускної спроможності пунктів пропуску та створення умов для належного контролю осіб, транспортних засобів і вантажів, а також забезпечення громадського порядку. Лише в 1992 р. з цього приводу прийнято чотири важливих документи (договори, угоди, протоколи). Започаткувала цей процес Угода між Урядом України й Урядом Республіки Польща про пункти пропуску через державний кордон (підписана у Варшаві 18 травня 1992 р.), Угоду затверджено постановою КМ № 223 (223-93-п) від 25.03.1993 р. і вона набрала чинності після обміну нотами [5, с. 1–3].

Значним кроком на цьому шляху стало прийняття окремої Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про залізничне сполучення через державний кордон [6, с. 1–4] (підписана у Варшаві 18.06.1992 р. набула чинності 01.01.1994 р.). Угода не має преамбули. Її сутність визначає посилення на ст. 8 Договору між Україною й Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини, а також на Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Польща про пункти пропуску через Державний кордон. Натомість, текст змістової частини Угоди, що складається з 15 статей, досить чітко й конкретно унормовує, з урахуванням внутрішнього (національного) та міжнародного права, усі необхідні дії для здійснення надійного залізничного сполучення через кордон.

Про необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правової бази на цьому напрямі співробітництва йшлося під час другого раунду переговорів між делегаціями Республіки Польща й України, що проходив у Варшаві з 1 по 2 жовтня 1992 р.

За наслідками обговорення питань порядку денного підписано Протокол переговорів між делегаціями Польщі та України з розробки проекту Угоди про залізничне сполучення через державний кордон. Обидві сторони рекомендували своїм залізницям приступити до узгодження виконавчих документів («Угоди між державною адміністрацією залізничного транспорту України й Генеральною дирекцією Польської залізниці про прикордонне залізничне сполучення», «Правил про курсування потягів і залізниць Республіки Польща транзитом по залізницях в Україні»), які чітко регулюють усі питання, пов'язані з виконанням вищезгаданих угод.

22 червня 1992 р. Луцьку відбулося засідання українсько-польської змішаної комісії з участю представників органів влади, ділових людей Волинської, Львівської областей та Замостського, Холмського, Перемишльського, Кросненського воєводств, на якому обговорено актуальні питання економічного співробітництва й регіонального розвитку: залучення іноземних інвестицій, створення спільних виробництв із випуску товарів народного споживання, медикаментів, техніки для фермерських господарств, переробки сільськогосподарської продукції, а також поглиблення співпраці у сфері культури, обміну інформацією, охорони довкілля, створення українсько-польського комерційного банку. За наслідками засідання підписано протокол намірів щодо розширення регіональної співпраці [7, с. 12].

1 липня 1992 р. у Ковелі відбулася зустріч голови Волинської облдержадміністрації В. Блаженчука з представниками Замостського, Підляського, Холмського, Люблінського, Тарнобжезького воєводств. Підписано Угоду про співпрацю. Її змістова частина свідчить про обоюсторонні наміри щодо створення нових умов, корисних для гармонійного розвитку торговельних відносин і господарської співпраці сусідніх регіонів на тривалу перспективу. Гарантією виконання накресленого стануть створення вільних митних територій по обидва боки кордону в районі міжнародного переходу Ягодин–Дорогуськ, організація спеціальних банківських структур із метою залучення західного капіталу для використання в спільних господарських контрактах, комерційних заходах.

Розвиткові законотворчості активно сприяла Українсько-польська урядова координаційна комісія з питань міжрегіонального співробітництва. Саме тут готувався проект Угоди «Про співробітництво прикордонних воєводств – областей Польщі і України», підписаної 18 грудня 1992 р. [8, с. 126], яка стала однією з важливих передумов розвитку міжрегіональних відносин між двома країнами. У ній уперше визначено правовий статус суб'єктів прикордонного співробітництва, чітко окреслено контактні зони по обидві сторони українсько-польського кордону.

Реальні позитивні зрушення відбулись у 1993 р. після приєднання України до Європейської рамкової конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади. Конвенція передбачала, зокрема, можливість підписання угод про транскордонну співпрацю між місцевими та регіональними органами влади, тобто підключення до активної правотворчості нижчого ешелону владних структур [9, с. 123].

Названі вище й інші нормативні напрацювання попередніх років стали ґрунтовною юридичною основою для підготовки та підписання 12 січня 1993 р. в м. Києві широкомасштабного Договору між Україною й Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань (Договір ратифіковано Постановою ВР № 79-12 від 14.07.1993 р.) [10, с. 1–17], який має характерні ознаки самостійного нормативного акта, покликаного чітко й оперативно регулювати всі питання, пов'язані з проходженням, позначенням та утриманням кордону.

У наступні роки цей Договір доповнювався окремими угодами та урядовими розпорядженнями з метою вдосконалення або поглиблення окремих напрямів співпраці. До таких нормативних актів слід віднести Угоду між Урядами України та Республіки Польща про передачу й прийом осіб через спільний Державний кордон (24.05.1993 р.); Угоду між Урядами України та Республіки Польща про залізничне сполучення через Державний кордон (01.01.1994 р.); Про відкриття пункту пропуску через державний кордон України з Республікою Польща «Хирів» для двостороннього міждержавного пасажирського сполучення (розпорядження КМ України від 07.05.1994 р.); Про відкриття пункту пропуску «Рава Руська» (розпорядження КМ України від 01.06.1995 р. № 321-р); Угоду між Урядами України й Республіки Польща про будівництво автодорожнього мосту через ріку Західний Буг на українсько-польському кордоні в районі пункту пропуску Ягодин–Дорогуськ (22.01.1998 р.) й ін.

Протягом 1994–1996 рр. на українсько-польському кордоні відкрито в рамках виконання Договору про пункти пропуску через державний кордон шість міждержавних переходів, два з яких – автомобільного пасажирського сполучення. У значній кількості укладались угоди між областями України й воєводствами Польщі про співпрацю. 15–16 червня 1996 р. відбувся візит Л. Кучми в Польщу, під час якого президенти обох країн підписали Угоду про безвізовий туризм [8, с. 129], яка значно спростила процедуру перетину кордону громадянами, скасувавши вимогу наявності ваучера. 18 серпня Угода увійшла в дію.

Отже, у 1994–1996 рр. зроблено реальні кроки зі сприяння розвитку прикордонної торгівлі, яких так бракувало в 1991–1993 рр. Щоправда, й те, що здійснено, далеко не повністю задовольняло потреби прикордонної торгівлі (наприклад великі черги на пунктах пропуску, незаконні побори з боку митників й ін.), але відзначені заходи все ж сприяли її зростанню. За інформацією польського секретаріату Комісії з питань прикордонної співпраці, у 1994 р. почався особливий ріст обсягів українсько-польської прикордонної торгівлі. У 1994 р. Україна була четвертим, а в 1996 р. – уже другим за обсягом прикордонної торгівлі партнером Польщі.

Незважаючи на певні успіхи, обидві сторони прагнули до виведення регіональної співпраці на вищий рівень. Для цього 24 травня 1993 р. між урядами України й Республіки Польща підписано Угоду про міжрегіональне співробітництво [11, с. 215]. У ній, зокрема, ідеться про орієнтири майбутнього співробітництва прикордонних областей України та Польщі в масштабах Карпатського і Євробузького регіонів – більш структурованих і самостійних в організаційно-правовому відношенні формувань.

Із приводу цього в жовтні 1993 р. у Варшаві відбулася нарада представників адміністрації прикордонних областей і воєводств України, Білорусі й Польщі, на якій вироблено принципово новий підхід до концепції регіонального співробітництва – утворення єврорегіону «Буг»¹ – і яка отримала схвалення в штаб-квартирі Європейської співдружності в Страсбурзі, за умови, якщо він (єврорегіон)

¹ Площа єврорегіону «Буг» становить 78 048 км². Українська частина займає 25,8 % території єврорегіону, польська частина – 32,2 % його території.

формуватиметься згідно з Протоколом до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або областями (995 106, «Рамкова конвенція») і Додаткового протоколу до «Рамкової конвенції» [12, с. 1–4]. Ідеться, зокрема, про додаткові положення, викладені в ст. 1. Кожна Договірна Сторона визнає й поважає право територіальних общин або областей, що перебувають під її юрисдикцією та які згадуються в ст. 1 і 2 Рамкової конвенції (995 106), укласти угоди про транскордонне співробітництво з територіальними общинами або властями інших держав у рівноцінних сферах компетенції відповідно до процедур, передбачених в їхніх структурах, із дотриманням національного законодавства та якщо такі угоди не суперечать міжнародним зобов'язанням Сторони. 2. Угода про транскордонне співробітництво спричиняє обов'язки тільки для територіальних общин або властей, які її уклали.

Правові основи виконавчих рішень, викладені в ст. 2 Додаткового протоколу: рішення, спільно ухвалені в рамках угоди про транскордонне співробітництво, виконуються територіальними общинами або властями в межах їхньої національної правової системи з дотриманням їхнього національного законодавства. Виконані таким чином рішення розглядаються як такі, що мають таку саму юридичну силу й такі самі правові наслідки, що й заходи, здійснені цими общинами або властями за їхньою національною правовою системою.

Керуючись такими організаційно-правовими настановами, 24 січня 1995 р. група українських експертів на чолі із заступником голови Волинської облдержадміністрації М. Косенком виїжджала до Холма, де разом із представниками Холмського, Замостського, Білопідляського та Люблінського воєводств спільно виробила остаточний варіант правового статуту єврорегіону «Буг». Із метою підписання документів, необхідних для реєстрації нового регіону сюди прибули представники найвищих органів польської влади – депутати сейму, сенатори, урядовці [13].

Завершальним етапом в організаційно-правовому оформленні єврорегіону «Буг» стала міжнародна науково-практична конференція в Луцьку, де конкретизовано окремі програми й напрями співробітництва. Наголошувалося, що розроблення програм розвитку єврорегіону зумовлене поступовим наближенням кордону Євросоюзу до території України та Республіки Польща, необхідністю виконання стратегічних завдань інтеграції України до ЄС, важливістю регіонального співробітництва, і що розвиток єврорегіону на території України здійснюватиметься відповідно до вимог актів законодавства, зокрема, Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» (280/97-ВР), «Про місцеві державні адміністрації» (586-14), «Про зовнішньоекономічну діяльність» (959-12), «Про підприємництво», Указу Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики» та Угоди про партнерство й співробітництво між Європейськими співтовариствами, їхніми державами-членами та Україною (998 012), а також рекомендації Європейської хартії місцевого самоврядування, Асоціації міст [14, с. 214–222] й інших міжнародних організацій.

Відрядно, що на той час і українська правнича наука мала серйозні напрацювання у вивченні й теоретичному обґрунтуванні конкретних організаційно-правових форм міжнародного співробітництва місцевих влад у контексті здійснення ними зовнішніх функцій держави. Ідеться про названі вище праці М. Баймуратова, А. Безуглова, Т. Кришкіної, В. Пустогарова та ін.

29 вересня 1995 р. у Волинській облдержадміністрації відбулося підписання двосторонньої Угоди про створення транскордонного об'єднання «Єврорегіон “Буг”» [15]. У її преамбулі зазначено, що основними напрямками співробітництва новоствореного регіону є поєднання зусиль в економічній сфері, розбудові соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, будівництві й модернізації інфраструктури кордону, розвитку транспортної мережі, науковій, освітній та культурній співпраці, охороні довкілля, обміні досвідом між відповідними органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, взаємній допомозі в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, боротьбі зі злочинністю та нелегальною міграцією тощо.

Основні завдання щодо подальшого розвитку єврорегіону:

- підтримка взаємовигідних зв'язків із сусідніми державами, країнами-кандидатами й державами ЄС;
- здійснення заходів для поступового усунення перешкод (адміністративних, правових), що стримують розвиток транскордонної взаємодії;
- приведення українського (польського) законодавства з питань регіонального співробітництва у відповідність із міжнародними нормами;

- розроблення та легалізація програм розвитку єврорегіону;
- координація виконання державних галузевих, регіональних і цільових програм, можливих у рамках єврорегіону з метою ефективного використання ресурсів державного та місцевих бюджетів;
- створення системи моніторингу, контролю, інформаційного забезпечення розвитку єврорегіону;
- створення умов для розвитку транспортної, митної, прикордонної інфраструктури тощо.

Угодою передбачено, що фінансування окремих регіональних проектів та програм співробітництва в рамках єврорегіону здійснюватиметься за рахунок коштів місцевих бюджетів й інших джерел, не заборонених законодавством. Державна підтримка розвитку єврорегіону може здійснюватися через:

- надання правової, інформаційної, методичної та організаційної допомоги місцевим органам виконавчої влади й органам місцевого самоврядування щодо участі в транскордонному співробітництві та розвитку єврорегіону;
- фінансування в усталеному порядку відповідних заходів за рахунок коштів державного бюджету;
- участі з реалізації проектів, які підтримуються іноземними державами й міжнародними організаціями;
- сприяння в залученні міжнародної технічної допомоги та коштів спеціальних фондів міжнародних організацій.

Від імені української сторони угоду підписав голова Волинської облдержадміністрації Б. Клімчук, а польської – воєводи Холмський – М. Ціхош; Замостський – С. Рапа; Люблінський – Е. Хунек; Тарнобжезький – П. Ставови. Під час підписання Угоди були присутні послы України в Республіці Польща – П. Сардачук і Республіки Польща в Україні – Є. Козакевич; керівники урядових структур, народні депутати України. Водночас відбулися презентації філії Люблінського депозитно-кредитного банку та Міжнародного інституту суспільної демографії і менеджменту, що має готувати спеціалістів для новоутвореного єврорегіону [15].

Протягом 1996–1999 рр. відбулася конкретна співпраця Волині, Замостя, Любліна та Холма в реалізації багатогалузевих програм єврорегіону «Буг», удосконаленні нормативно-правової бази. Так, наприкінці січня 1996 р. у Замості пройшло 1-ше засідання українсько-польської міждержавної координаційної Ради з питань міжрегіонального співробітництва на рівні міністрів зовнішніх економічних зв'язків України й Польщі та керівництва єврорегіону «Буг». Схвалено головні напрями й завдання на виконання конкретних програм, а саме: будівництво автомагістралей, розбудова кордону та кордонної інфраструктури, охорона довкілля, гідрометеорологія, промислова кооперація, сільське господарство, наукове співробітництво та підготовка кадрів, співпраця в галузі культури, розвитку місцевого самоврядування.

Зокрема, передбачено будівництво нового мосту через ріку Буг (автомобільний перехід Ягодин–Дорогуськ), сприяння розбудові швидкісної автомагістралі Варшава–Люблін–Холм–Ковель–Київ й створенню інфраструктури широкої колії Катовіце–Ковель, реалізація спільної українсько-польської програми «Чистий Буг», розвиток та охорона водноболотних угідь – місць поселення водоплавних птахів, що мають міжнародне значення (Шацькі озера, басейни річок Стохід і Прип'ять) й т. ін. Рада позитивно оцінила роботу двох сторін у програмах єврорегіону «Буг» і розвиток взаємної співпраці в розбудові та модернізації прикордонних регіонів [16].

20 травня 1996 р. у Володимир-Волинському відбулося 2-ге засідання ради єврорегіону «Буг». Цього разу висловлювалася низка цікавих пропозицій, зокрема в галузі культурного обміну та вироблення відповідних норм законодавчого характеру в цьому напрямі співробітництва. Вирішено перетворити музей І. Стравинського в Устилузі в осередок творчих зустрічей українських і польських митців, діячів культури. Водночас мери Володимира-Волинського й Грубешова виявили ініціативу – для тіснішого спілкування створити спілку мерів міст у рамках єврорегіону «Буг» [16; 17].

Польська сторона високо оцінила діяльну участь прикордонних регіонів України в розвитку ділового партнерства з воєводствами Польщі. Проявом цього стало вручення Президентові України Л. Кучмі вищої польської нагороди для бізнесменів і ділових людей «Оскар польського бізнесу 1996» [18, с. 30].

Коли йдеться про міжрегіональне співробітництво України та Польщі, то здебільшого враховують зв'язки західних областей України й східних польських воєводств. Значно менше в економічній,

історичній, юридичній літературі представлена співпраця інших регіонів України та Польщі, хоч вони теж відіграють помітну позитивну роль в економічному й культурному житті двох сусідніх країн. Із цієї точки зору найбільш цікавим було б, на наш погляд, дослідження досвіду організації добросусідських відносин із Польщею тих областей України, які репрезентують усі її економічно-географічні регіони.

Звичайно, регіони центральної, східної та південної України не мають таких географічних переваг для співробітництва з Польщею, як прикордонні регіони України, наприклад, Волинь і Львівщина. Проте в другій половині 90-х років вони привертати посилену увагу польських ділових кіл та культурної еліти. Це пояснюється тим, що ці регіони мають значні невикористані ресурси для взаємовигідного міжнародного співробітництва в економічній і гуманітарній галузях. Тим більше, що Дніпропетровська, Запорізька та Кіровоградська області мають відповідні нормативні напрацювання в цьому напрямі в рамках Придніпровського економічного регіону.

Ці високорозвинуті в економічному відношенні регіони України можуть успішно компенсувати віддаленість від Республіки Польща розвинутою залізничною інфраструктурою, автомобільним та повітряним сполученням. Залізничні магістралі, що перетинають Придніпров'я, забезпечують транспортні перевезення в напрямку Донбас–Катовіце, зв'язують важливі промислові й сільськогосподарські райони України та Польщі. Межиріччя Дніпра й Південного Бугу – серцевина України, де проходять також інші важливі транспортні артерії. Автомобільні шляхи пролягли до країн Центральної та Південної Європи, СНД. У перспективі всі регіони можуть бути зв'язані розгалуженими транспортними артеріями, а це вимагає нового, більш досконалого законодавчого закріплення, з урахуванням міжнародного досвіду.

Але не тільки це є запорукою успішного розвитку регіональних зв'язків. На думку провідних спеціалістів Інституту економічних міжнародних відносин НАН України (ІСЕМВ НАНУ) професорів В. С. Будкіна й З. О. Петренко, розв'язання складних і багатогранних проблем регіону вимагає здійснення великого обсягу кропіткої роботи щодо визначення всього комплексу передумов, можливостей та інтересів по обидва боки майбутнього кордону Європейського союзу. Одним з елементів цього комплексу є оцінка варіантів участі у формуванні активної зони Схід–Захід самих прикордонних регіонів, де відбуватиметься безпосередній процес реалізації ЄС із його майбутніми найближчими сусідами [19, с. 47].

Якщо оцінювати такі напрацювання з погляду договірно-правового забезпечення регіональних зв'язків між Україною й Республікою Польща, то, судячи з наведених вище численних фактів, вони були досить суттєвими. Без перебільшення, їхня нормативно-правова база, особливо з другої половини 90-х років, значно зросла. Цей факт пояснює чому в Україні потрібно було багато зробити для завершення формування національної законодавчої бази, яка б у повному обсязі визначила правові засади та регулювала транскордонне співробітництво. Наприклад, фактом є те, що після 1996 р., коли єврорегіони «Карпати» й «Буг» почали функціонувати, жоден закон України не визначав категоріального апарату щодо регіонального співробітництва та особливостей функціонування прикордонного регіону й зовнішнього ринку.

Вимагала вдосконалення структура управління міжрегіональною діяльністю на всіх рівнях. Зокрема, потрібно було передбачити в структурі центральних органів виконавчої влади самостійні підрозділи, які б конкретно займалися питаннями міжрегіональної співпраці. Варто також розробити механізми передачі частини функцій центральних органів влади безпосередньо регіонам при створенні ними міжнародних об'єднань, наприклад тих же єврорегіонів. Власне, без такого перерозподілу функцій не можна очікувати ефективної діяльності міжрегіональних об'єднань.

Слід було б також передбачити в бюджетах усіх рівнів відповідні кошти на фінансування регіонального співробітництва з урахуванням певних витрат на проведення пропагандистсько-інформаційної кампанії. Адже не секрет, що і в Україні, і в Польщі ідеї регіоналізму не сприймаються окремими політичними силами. На цьому, свого часу, наголошував і колишній Повноважний Посол Республіки Польща в Україні, один з активних прихильників та організаторів євроінтеграції в східному напрямі, зокрема й створення єврорегіону «Буг», Єжи Козакевич: «Ще не всюди як слід розуміють суть таких структур і їх значення, хоч я намагаюся популяризувати цю ідею в місцевих осередках влади, сподіваючись, що вона спонукає природну суспільну активність і зацікавлення сусідом» [20, с. 24].

Крім того, не відповідала потребам організація підготовки кадрів для регіональних органів влади, які б координували співпрацю та ефективно реалізували декларовану політику. Із боку Кабінету Міністрів України, Міністерства закордонних справ, Міністерства економіки не спостерігалось належної в таких випадках планованості й наполегливості щодо ширшого залучення представників регіональних органів влади до участі в міжнародних регіональних структурах, відкриття там своїх представництв тощо. Лише за умови успішного розв'язання цих проблем можна сподіватися на успіх у цьому важливому для обох країн напрямі співпраці.

Як свідчить правореалізаційна практика, будь-яке законодавство, у тому числі й досконале, та зокрема те, що розраховане на перспективу, залишиться на папері й не буде діяти без належних економічних умов і політичної волі всіх без винятку учасників євроінтеграційного процесу. Стосовно першого, то це стосується, насамперед, такої важливої передумови формування регіонів, як загальний рівень соціально-економічного розвитку воєводств та областей по обидва боки кордону. Станом на 1999 р. Волинська область займала 20-те, а Львівська – сьоме місце серед 25 областей України за загальним виробництвом промислової продукції (відповідно, 18-те та 17-те щодо її випуску на душу міського населення). Не набагато кращою була й інвестиційна привабливість цих областей, які за сукупними капіталовкладеннями посідали також 17-те (Волинь) і дев'яте (Львівщина) місця в загальному переліку областей України.

До найменш економічно розвинених, переважно аграрних, належать і східні регіони Польщі. Отже, унаслідок переважно аграрної структури економіки сусідніх регіонів суттєво знижуються можливості налагодження ефективної виробничої спеціалізації та кооперації між підприємствами з обох боків українсько-польського кордону.

Розв'язати ці складні проблеми можна лише при посиленій увазі до розвитку прикордонних регіонів із боку керівних органів обох країн. Ці, фактично депресивні території, вимагають не лише прямої фінансової підтримки із загальнодержавних фондів, але й створення особливого пільгового режиму для залучення приватних інвесторів, у тому числі й іноземних, зокрема з країн ЄС.

Підтримка високого рівня транскордонних відносин України й Польщі, а втім України та ЄС, загалом сприятиме становленню проринкової, прозахідної орієнтації українського суспільства, що позитивно вплине на весь європейський інтеграційний процес. Отже, справа полягає в продуктивному зовнішньополітичному забезпеченні процесу взаємозближення, який треба постійно підтримувати ініціативами конкретних проектів і справ, як це робила, наприклад, Республіка Польща протягом фактично всіх 1990-х років та, відповідно, досягла вагомих результатів.

Загалом можна зробити висновок, що, незважаючи на зацікавленість міжнародних європейських організацій та українського керівництва в інтеграції України в Європу, зближення національного законодавства з європейським правом відбувалося повільно. Фактично його зближення й гармонізація залишалися на рівні декларацій і побажань, а приєднання до конвенцій Ради Європи мало, скоріше, політичний, а не правовий характер.

Водночас потрібно зазначити, що і Рада Європи, ОБСЄ, ЄС та інші міжнародні організації, узявши на себе зобов'язання допомогти Україні в питаннях переходу до європейського правового простору, не зовсім чітко уявляли, що її правова система формується в надзвичайно складних умовах політичного й економічного виживання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене вище, зазначимо таке:

1. Транскордонне співробітництво України й Республіки Польща – регламентовані двосторонні міждержавними угодами відносини адміністративно-територіальних одиниць з прикордонних держав, які включають взаємодію органів місцевої влади, громадян, громадських формувань, юридичних осіб, господарюючих суб'єктів тощо.

2. Транскордонне співробітництво – одна з невід'ємних складових частин українсько-польських відносин, яка свідчить про комплексний характер співробітництва двох держав.

3. Транскордонне співробітництво України й Республіки Польща зумовлено не лише потребою взаємодії та розвитку прикордонних територій. Воно є наслідком двосторонніх інтеграційних процесів, які пронизують сферу інтересів окремих територіальних одиниць країн-сусідів.

4. Правова модель транскордонного співробітництва України й Польщі – новітня форма взаємодії адміністративно-територіальних одиниць держав-сусідів із метою задоволення їхніх інтересів,

універсальний досвід інтенсивного двостороннього співробітництва та основа в побудові транскордонного співробітництва з іншими державами.

5. Транскордонне співробітництво є одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку регіонів. Так, транскордонне співробітництво України й Республіки Польща та Білорусі включено окремим розділом у Стратегію економічного й соціального розвитку Волинської області.

6. Формування транскордонних об'єднань типу єврорегіон «Буг» для забезпечення транскордонного співробітництва України та Республіки Польща є важливим напрямом реалізації стратегії євроінтеграції України на сучасному етапі.

Джерела та література

1. Баймуратов М. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу: політико-правовий аналіз / М. Баймуратов, С. Максименко // *Право України*. – 2001. – № 10. – С. 72–76.
2. Декларація про принципи та основні напрями розвитку українсько-польських відносин (13.10.1990 р.) // *Україна на міжнародній арені : зб. док. і матеріалів 1986–1990 рр.* – К. : Україна, 1993. – С. 27–30.
3. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво (01.10.1991 р.) // *Міністерство закордонних справ. Угода. Міжнародні договори. Ф. ugod d 32, код 616_019.* – К. : [б. в.], 1991. – С. 1–4.
4. Ебергард П. Результати суспільно-економічних перетворень у Польщі та Україні / П. Ебергард // *Економіка України*. – 1999. – № 4. – С. 80–86.
5. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про пункти пропуску через державний кордон. Варшава, 18.05.1992 р. (Затверджена постановою КМ № 223 від 25.03.1993 р.) // *Міністерство закордонних справ. Угода. Міжнародні договори. Ф. ugod d 32, код 616_004.* – К. : [б. в.], 1993. – С. 1–3.
6. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про залізничне сполучення через Державний кордон. Варшава, 18.06.1992 р. // *Міністерство закордонних справ. Угода. Міжнародні договори. Ф. ugod d 32, код 616_002.* – К. : [б. в.], 1992. – С. 1–4.
7. Колесник В. Волинь – Замость, Люблін, Холм: прикордонні контакти в 2-й половині ХХ ст. / В. Колесник // *Україна – Польща: історія і сучасність : зб. наук. ст. Ч. 2.* – К. : [б. в.], 2003. – С. 3–17.
8. Афанасьєв Т. Польсько-українські економічні стосунки у 1991–1997 рр. / Т. Афанасьєв // *Україна і Польща в ХХ столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин : зб. наук. пр.* – К. : [б. в.], 2002. – С. 126–131.
9. Бабак О. І. Політика Польщі щодо України (кінець 1980-х – початок 1990-х рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / О. І. Бабак ; НАН України, Ін-т укр. археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2002. – 198 с.
10. Договір між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань. Київ, 12.01.1993 р. // *Міністерство закордонних справ. Договір. Міжнародні договори. Ф. ugod d 32, код 616_208.* – С. 1–17.
11. Єврорегіон Буг: Волинська область / за ред. Б. П. Клімчука, П. В. Луцишина, В. Й. Лажніка. – Луцьк : [б. в.], 1997. – 448 с.
12. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції: про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Страсбург, 9.11.1995 р. // *Збірка договорів Ради Європи.* – К. : Парламент. вид-во, 2000. – С. 66–70.
13. Гуртом ... у Європу // *Волинь*. – 1995. – 31 січ.
14. Historia państwa i prawa Polski. – W., 1981. – Т. 1. – S. 1–3.
15. 3 днем народження, «Єврорегіон Буг» / Є. Сомова // *Волинь*. – 1995. – 30 верес.
16. Перше засідання українсько-польської міжурядової координаційної Ради з питань міжрегіонального співробітництва // *Волинь*. – 1996. – 1 лют.
17. Друге засідання керівництва єврорегіону «Буг» // *Волинь*. – 1996. – 21 трав.
18. Olszański T. Ukraińska polityka bezpieczeństwa a NATO // *Biuletyn Ukraiński*. – 1996. – Nr 5(29). – S. 30–44.
19. *Право України*. – 2001. – № 3. – С. 120–122.
20. Козакевич Є. Рухаємось у доброму та бажаному напрямі / Єжи Козакевич // *Політика і час*. – 1995. – № 19. – С. 21–29.

Яцишин Михайл. Хроніка важних подій правового забезпечення трансграничного співробітництва Волини в рамках єврорегіону «Буг». Аналізуються головні події, пов'язані з правовим забезпеченням безпосередніх зв'язків і співробітництва між регіонами, адміністративно-територіальними одиницями і городами України, Польщі та Білорусі, які здійснюються в рамках єврорегіону «Буг». Розкрито зміст і дані коментарії основних договірних правових документів, в частині таких, як Європейська хартія місцевого самоуправління, Договір між Україною та Республікою Польща про добросо-

седстве, дружественных отношениях и сотрудничестве (1992) и других. Определены этапы организационно-правового оформления еврорегиона «Буг». Обозначены основные положения Соглашения о создании трансграничного объединения «Еврорегион “Буг”», задачи по развитию объединения. Охарактеризовано сотрудничество Волынской области, Замостья, Люблина и Холма в реализации многоотраслевых программ еврорегиона «Буг», совершенствовании нормативно-правовой базы в течении 1996–1999 гг.

Ключевые слова: Украина, Польша, европейская интеграция, трансграничное сотрудничество, еврорегион, соглашение, договор.

Yatsyshyn Mikhailo. Chronicle of the Important Events of Legal Support of Cross-Border Cooperation of Volyn in the Euroregion «Bug». The key events associated with the provision of direct legal relations and cooperation between regions, administrative areas and towns of Ukraine, Poland and Belarus, carried out within the Euroregion «Bug» are analysed. The content and the comment of basic legal documents such as such as the European Charter of Local Self-Government, the Agreement between Ukraine and the Republic of Poland on good neighborliness, friendly relations and co-operation (1992) and others are given. The stages of organizational and legal registration of Euroregion «Bug» are outlined. The main provisions of the Agreement of Establishing the «Euroregion Bug» are characterised, the task of cross-border merger are determined. The collaboration of Volyn region, Zamosc, Lublin and Helm in the implementation of multi-application Euroregion «Bug» programs, improving the regulatory framework for 1996–1999 are described.

Key words: Ukraine, Poland, European integration, cross-border cooperation, the Euroregion, agreement, contract.

Стаття надійшла до редколегії
10.09.2013 р.

УДК [339.92:341.222](477+438)

**Наталія Коцан,
Роман Коцан**

Особливості функціонування українсько-польського кордону в умовах розгортання процесу євроінтеграції (на прикладі Карпатського євро регіону)

Проаналізовано головні функції державного кордону: бар'єрну, фільтрувальну, контактну. Доведено, що в сучасних умовах активізується контактна функція державного кордону, що проявляється інтернаціоналізацією господарського життя, розвитком зв'язків між державами, налагодженням між ними співробітництва, у тому числі транскордонного. Установлено, що українсько-польський кордон характеризується процесами посилення контактної функції, що простежується через призму налагодження різних форм транскордонної співпраці, а особливо у формі євро регіонів. Простежено генезу й політичні аспекти формування та розвитку євро регіону «Карпатський» в українсько-польському прикордонні; встановлено позитивний вплив транскордонного співробітництва в межах цієї структури на соціально-економічний розвиток прикордонних територій; окреслено перспективи та шляхи подальшої інтенсифікації українсько-польського транскордонного співробітництва й позитивні ефекти від посилення контактної функції українсько-польського кордону.

Ключові слова: кордон, держава, євроінтеграція, транскордонне співробітництво, євро регіон, Україна, Польша.

Постановка наукової проблеми та її значення. Кордон держави виконує головні (бар'єрну, контактну, фільтрувальну) та другорядні (відокремлення, регулювальна, зіставлення) функції. Залежно від геополітичної ситуації, що склалася, у системі міжнародних відносин або переважає одна з функцій, або всі функції виконуються водночас. Завдяки здійсненню державним кордоном головних та допоміжних функцій установлюється взаємозв'язок господарств певної держави й міжнародної світосистеми. У сучасних умовах усе більше простежується тенденція до активізації контактної функції державного кордону, у чому відображаються об'єктивні процеси інтернаціоналізації господарського життя, розвиток різносторонніх зв'язків між державами, налагодження між ними міждержавного й транскордонного співробітництва. Транскордонне співробітництво проявляється в різних формах, нові з яких – кластери, трикутники росту, а традиційні й наразі найефек-